

Sociaal en Cultureel Planbureau

Wat ons verbindt:

Bouwstenen van een veerkrachtige samenleving

Karen van Oudenhoven - van der Zee
28 november 2025

Opbouw

- > Maatschappelijke context
- > Definitie van veerkracht en belang van gemeenschapszin
- > Hoe staan we ervoor?
- > Het tij keren door het bevorderen van:
 - > horizontale verbinding
 - > verticale verbinding
 - > samenwerking
- > Tot slot

Nederland in 2025

- › Veranderde samenstelling van de bevolking (diversiteit, vergrijzing)
- › Grote maatschappelijke uitdagingen (klimaat, zorg, huisvesting)
- › Relatie tussen overheid en burgers staat onder druk (laag vertrouwen)
- › Geopolitieke spanningen en dreiging van crisis

Appèl op de veerkracht van de samenleving

Veerkracht op verschillende niveaus

	Termijn	Actie	Voorbeeld
Coping	Korte termijn	Reactief	Lekkage
Adaptatie	Lange termijn	Proactief	Wateroverlast
Transformatie	Lange termijn	Proactief	Stijging waterspiegel

Bron: Keck & Sakdapolrak (2013).

Inzet op de veerkracht van de gemeenschap

- Veerkracht zit vooral in mensen zelf
- Gemeenschapszin draagt bij aan herstel na crisissituaties door:
 - Stressreductie
 - Bevordering collectieve actie
 - Creativiteit

Ongelijkheid in de samenleving

6% van de Nederlanders in meest kwetsbare positie door tekort aan hulpbronnen:

- > Economisch kapitaal (inkomen, vermogen)
- > Sociaal kapitaal (sociale netwerk)
- > Cultureel kapitaal (leefstijl, digitale vaardigheden)
- > Persoonlijk kapitaal (gezondheid, zelfvertrouwen).

Ongelijkheid wordt overgedragen op volgende generaties en hangt samen met sociaal en politiek vertrouwen.

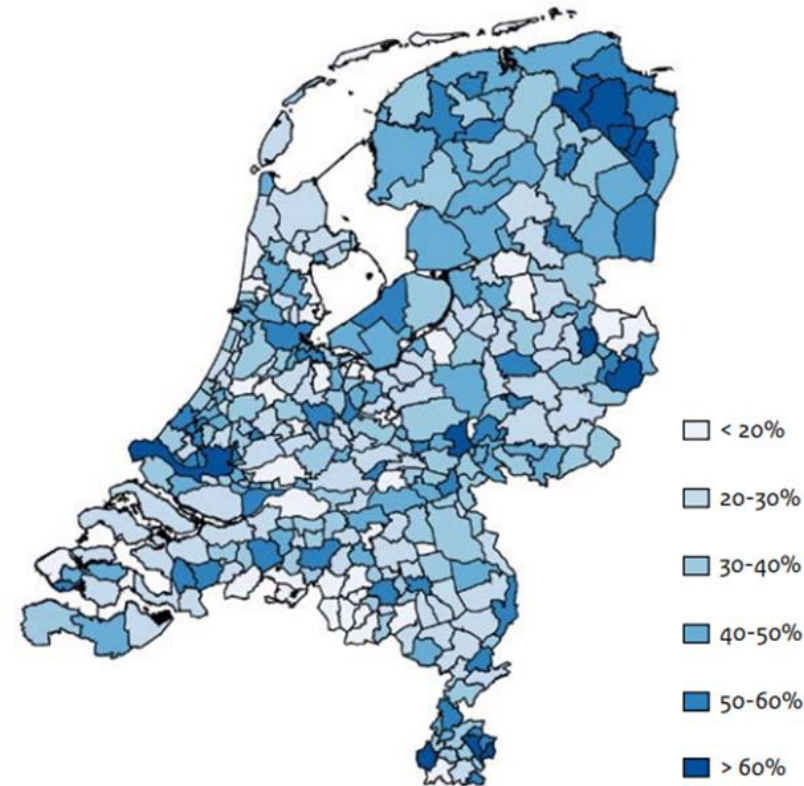

Hoe zit het met de sociale samenhang?

- › Nederland is een 'high trust' samenleving
- › Inhoudelijke verschillen zijn niet toegenomen. Affectieve polarisatie wel, versterkt door sociale media
- › Horizontale onrechtvaardigheid ('migranten pakken onze huizen af')
- › Leefwerelden zijn steeds gescheidener; o.a. tussen arm en rijk
- › Er is wantrouwen jegens de overheid en maatschappelijk onbehagen.

Figuur 4.1 Eenzijdige leefwerelden met weinig welvaart per gemeente, Nederlanders 30-59 jaar, 2020 (aandeel 40% minst welvarende Nederlanders in de leefwereld van de 20% minst welvarende Nederlanders in procenten)

Bron: CBS (Microdatabestanden); SCP-bewerking

Wantrouwen van burgers jegens de overheid

Verstrikt geraakt
in regels en bureaucratie

Burgers met een hulpvraag

- Vragen geen ondersteuning uit angst bestraft te worden
- Ervaren (steeds opnieuw) hoge drempels bij aanvragen
- Ontmoeten een verkokerd systeem
- Voelen zich niet gehoord
- Worden van het kastje naar de muur gestuurd
- Zelfredzaamheid wordt overschat.

Bron: Onderzoek Zien, luisteren, helpen (SCP, 2024).

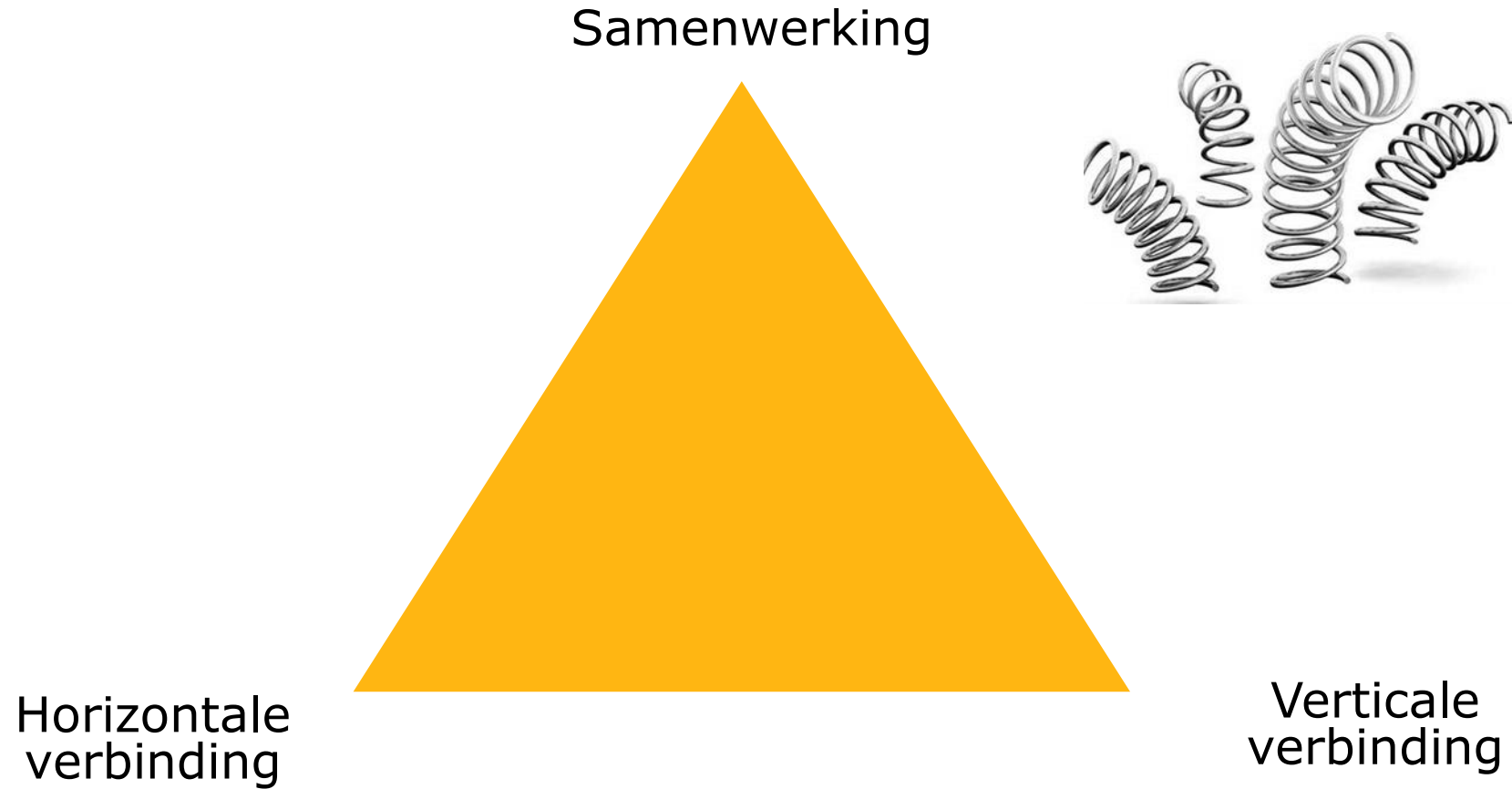
Maar... ook steeds meer burgerinitiatieven

- > Mensgericht en laagdrempelig
- > Contacten over groepsgrenzen heen
- > Collectieve actie op maatschappelijke thema's
- > Bodem voor creativiteit en innovatie.

Hoe keren we het tij?

Horizontale verbinding

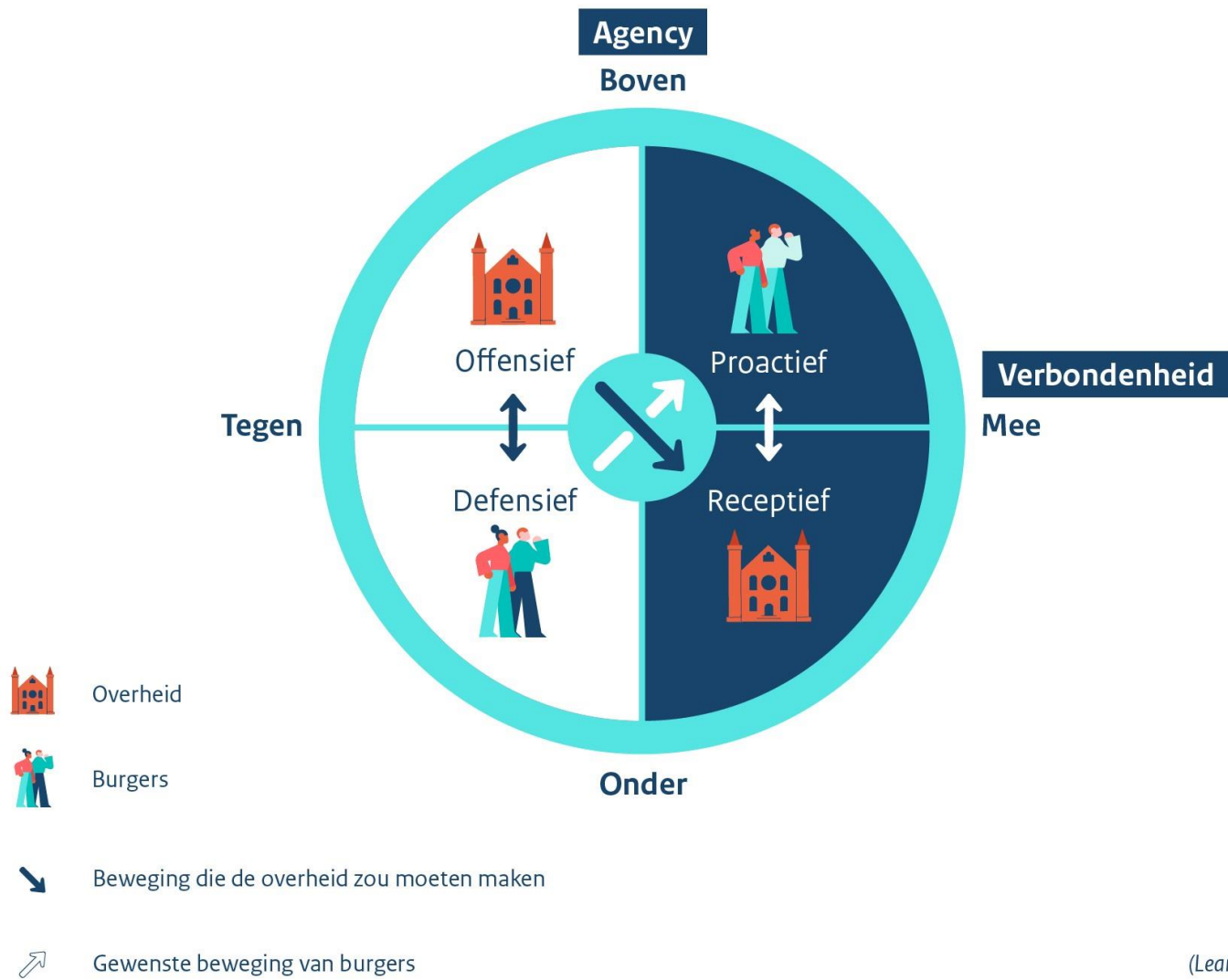
Ontwerp fysieke en sociale infrastructuur: concept van 'zorgzame buurten'

- > Investeren in onderling vertrouwen, contact (bonding en bridging social capital) en in variatie aan hulpbronnen
- > WRR: publieke familiariteit
- > Investeren in bedrijvigheid en faciliteiten
- > Diversiteit bewoners als uitgangspunt bij (sociale) woningbouw
- > Inrichting fysieke omgeving.

Verticale verbinding

Burgers aan de ontwerptafel van beleid

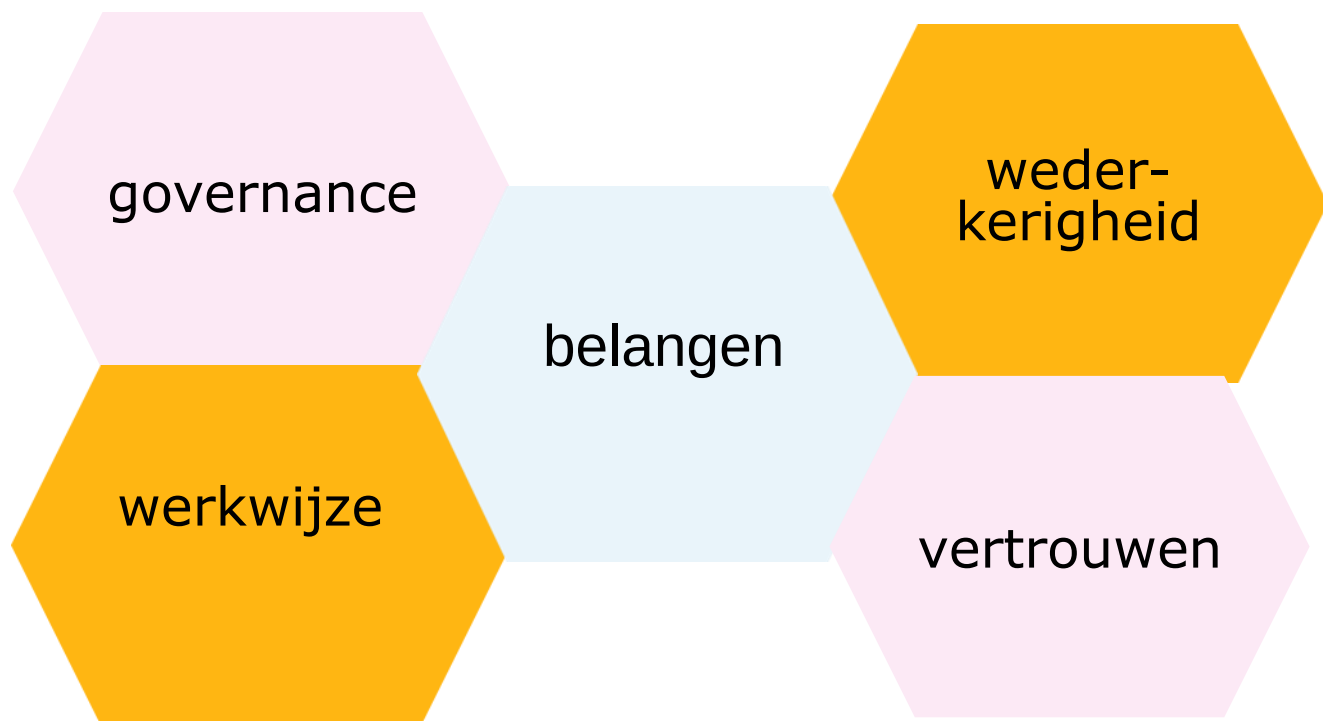
Verticale verbinding: sensitiviteit en lerend vermogen van overheidsorganisaties

- > Belang van diversity of thought en 'bridging social capital'
- > Ruimte om te leren, te experimenteren en te reflecteren.

Samenwerking tussen overheden

(Waardegedreven) doelen
gericht op
mens en maatschappij

Verticale en horizontale verbinding: benutten kracht burgerinitiatieven

- > Werk gelijkwaardig samen en profiteer van hun sensitiviteit en lerend vermogen
- > Wees receptief en sluit aan bij hun organisatiele logica (doelen, verantwoordingswijze)
- > Zowel tijdens als in de voorbereiding op crisissituaties.

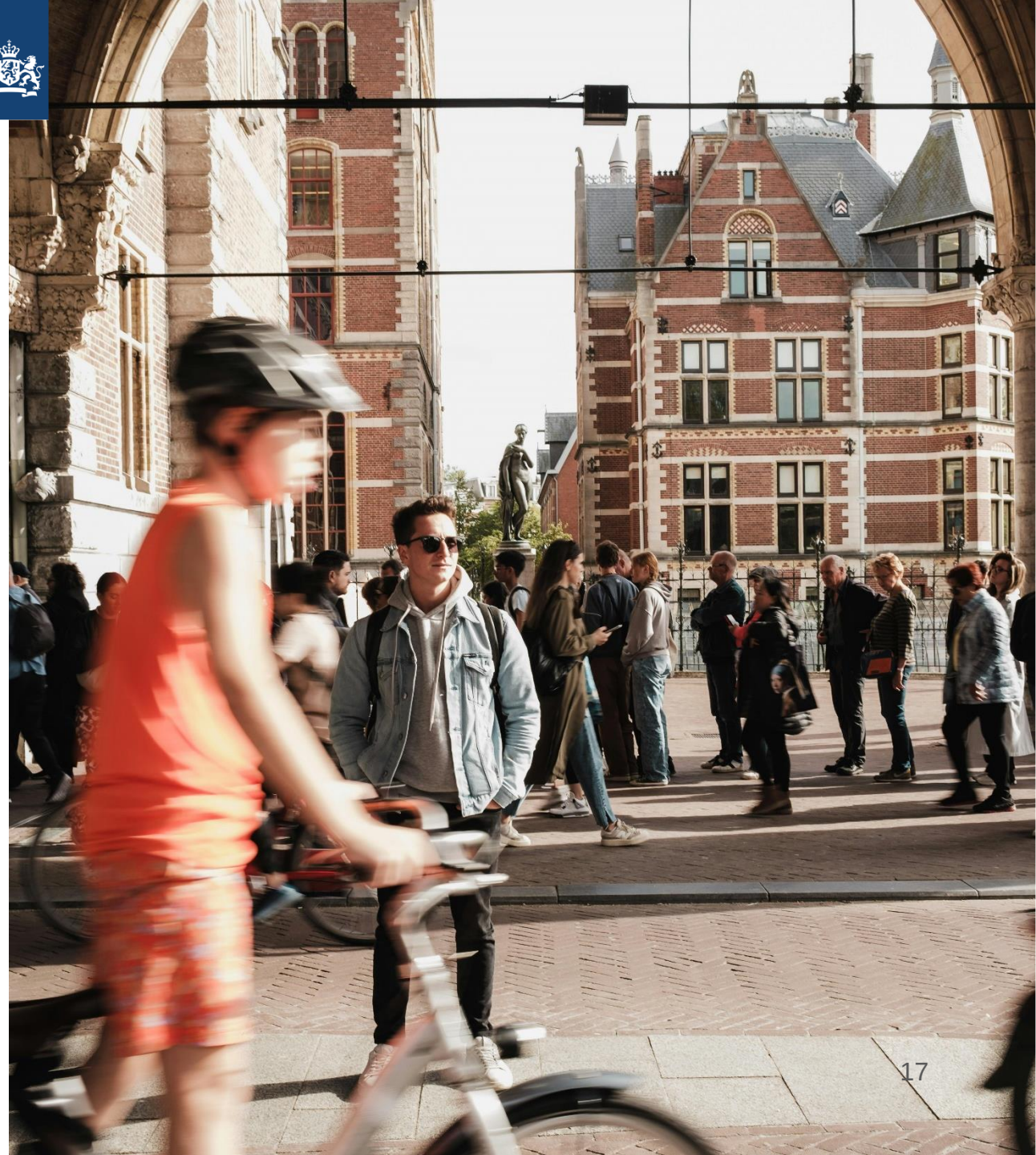

Conclusies

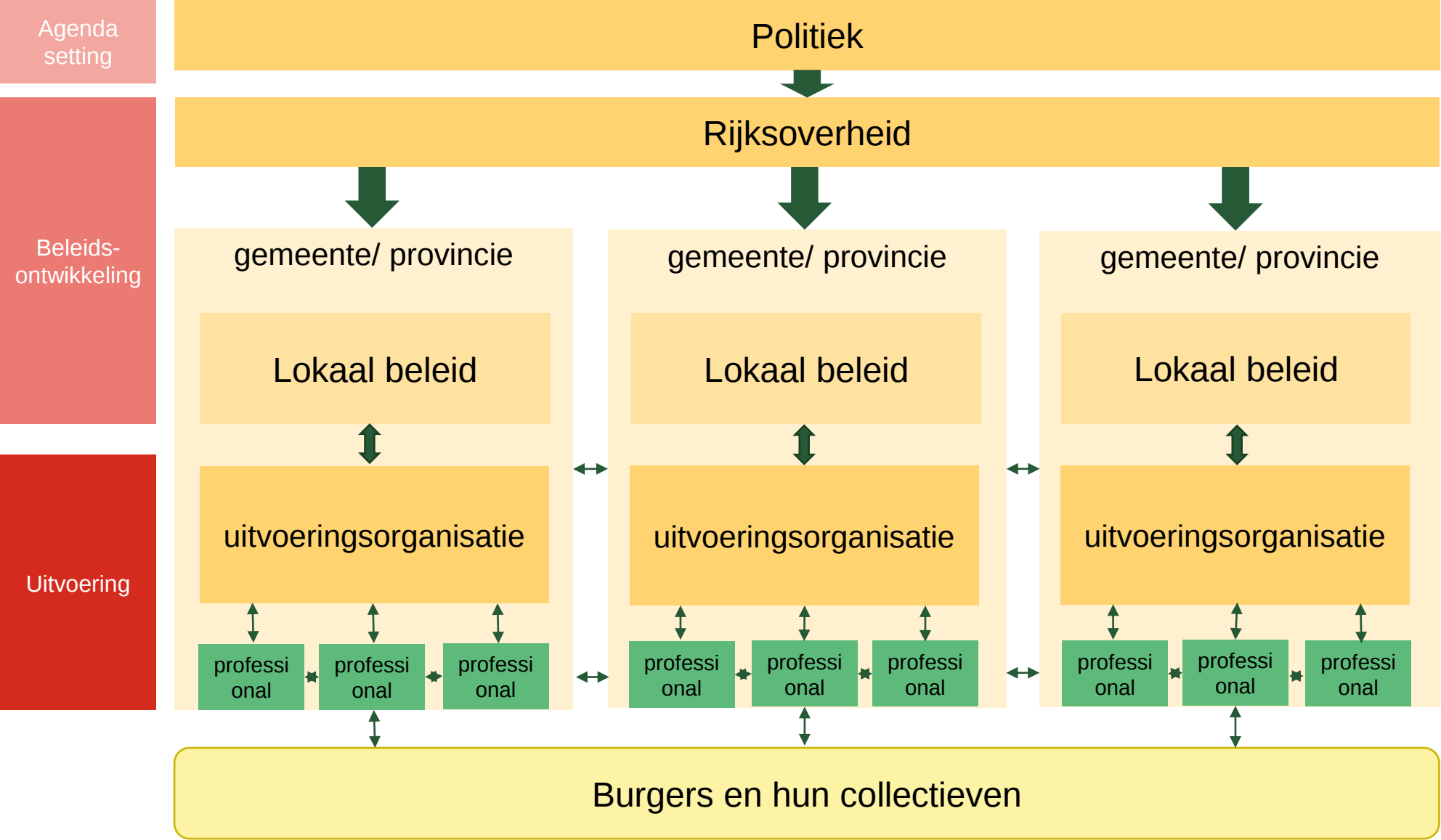
Een veerkrachtige overheid is sensitief en heeft lerend vermogen. Dat vraagt om:

- > Een receptieve houding naar burgers en hun collectieven
- > Burgers aan de ontwerptafel van beleid
- > Benutting van bridging social capital en diversiteit aan perspectieven in huis
- > Meer gelijkwaardige samenwerking tussen overheidsorganisaties
- > Criteria van verantwoording die gaan over wat de overheid voor mensen wil bereiken.

Institutionele context

Politiek leiderschap

Maatschappelijke veerkracht	
Horizontale verbinding bonding & bridging social capital	Verticale verbinding participatie gelijkwaardigheid

Samenbindend verhaal

Basisniveau resources

Betrouwbaarheid
Rechtvaardigheid & Resultaat

Sociaal en Cultureel Planbureau

Hartelijk dank voor uw aandacht

Karen van Oudenhoven-van der Zee

www.scp.nl

[@SCPonderzoek](https://twitter.com/SCPonderzoek)

[Sociaal en Cultureel Planbureau](https://www.linkedin.com/company/sociaal-en-cultureel-planbureau)